

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

THE CONTENT OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL RELATIONS OF ENSURING THE ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

В статті розкритий фактичний і юридичний зміст адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України. Доведено, це по-перше, розумна природна основа, об'єктивна мета (завдання та функції) існування МВС України в державній та правовій системі центральних органів виконавчої влади – формальний зміст. По-друге, характерні риси, у формі адміністративних обов'язків та адміністративних прав безпосередньо МВС України, відокремлених підрозділів, органів, підрозділів, поліцейських, інших посадових осіб, військовослужбовців та працівників, коли кожному їх адміністративному обов'язку законодавство кореспондує суб'єктивне право приватних осіб. Або навпаки (у більшості випадків одночасно) коли юридичному обов'язку приватної особи кореспондується адміністративне право владного суб'єкта МВС України вимагати від першого контрагента адміністративно-правових відносин здійснити певні дії чи в обов'язковому порядку утриматися від певних з них – юридичний зміст. Фактичний зміст адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС характеризується загальними функціями та завдання органів внутрішніх справ, напрями діяльності органів внутрішніх справ у процесі вирішення поставлених перед ними завдань. Зроблено висновок, що перехід від фактичного до юридичного змісту адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України здійснюється на основі реалізації норм адміністративного права, які встановлені діючим законодавством. Підкреслюється, що чим більше позитивістське законодавство буде відображати об'єктивну потребу Українського народу при реалізації внутрішніх, зокрема правоохоронної функції держави, врегулювання органічної взаємодії поліції та громадян, формалізації й однозначно, максимального раціоналізму в нормах засобів захисту прав та свобод громадян, тим більш ефективною буде адміністративно-правова та кримінально-правова діяльність МВС України. Основою яких є те, що поліцейський, військовослужбовець, або інша посадова особа МВС України повинна виконувати покладені на них законом обов'язки щодо захисту своїх співгромадян та суспільства від насильства, пограбування та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом, діючи чесно, неупереджено та з почуттям власної гідності. Доведено, що в юридичному змісті адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України приватні особи мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки. На відміну від них поліцейським, військовослужбовцям та інші посадові особи МВС України мають визначені законодавством чіткі й однозначні адміністративні обов'язки та у межах необхідних для їх виконання наділяються правотворчими органами адміністративними та іншими публічно-правовими правами.

Ключові слова: адміністративні обов'язки, адміністративно-правовий статус, норми адміністративного права, публічне адміністрування, суб'єктивні права, фактичний зміст, юридичний зміст, юридичні обов'язки.

The article discloses the factual and legal content of the administrative and legal relations of ensuring the organization and activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. It has been proven that, firstly, it is a reasonable natural basis, the objective goal (tasks and functions) of the existence of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the state and legal system of central executive bodies – the formal content. Secondly, the characteristic features, in the form of administrative duties and administrative rights directly of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, separate units, bodies, units, police, other officials, military personnel and employees, when the legislation corresponds to a subjective right for each of their administrative duties' private individuals. Or vice versa (in most cases at the same time) when the legal obligation of a private person corresponds to the administrative right of a powerful subject of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine to require the first counterparty of administrative-legal relations to perform certain actions or to refrain from certain of them in a mandatory manner – legal content. The actual content of administrative and legal relations to support the organization and activities of the Ministry of Internal Affairs is characterized by the general functions and tasks of the internal affairs bodies, the directions of the activities of the internal affairs bodies in the process of solving the tasks set before them. It was concluded that the transition from the factual to the legal content of the administrative-legal relations of ensuring the organization and activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is carried out based on the implementation of the norms of administrative law established by the current legislation. It is emphasized that the more positivist legislation will reflect the objective needs of the Ukrainian people in the implementation of the internal, in particular, law enforcement functions of the state, the regulation of organic interaction between the police and citizens, formalization and, unequivocally, maximum rationalism in the norms of the means of protecting the rights and freedoms of citizens, the more effective it will be administrative-legal and criminal-legal activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The basis of which is that a police officer, military officer, or other official of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine should fulfill the duties assigned to them by law to protect their fellow citizens and society from violence, robbery, and other socially dangerous actions, as established by law, acting honestly and impartially and with a sense of self-worth. It is proved that in the legal content of the administrative and legal relations of ensuring the organization and activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, private individuals have subjective rights and legal obligations. In contrast to them, policemen, military personnel, and other officials of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine have clear and unambiguous administrative duties defined by legislation and are granted administrative and other public legal rights by law-making bodies within the limits necessary for their performance.

Key words: *actual content, administrative and legal status, administrative duties, legal content, legal obligations, norms of administrative law, public administration, subjective rights.*

Актуальність дослідження. Категорії змісту, форми та сутності від Античності до сьогодення збуджують науковців до наукових роздумів та відповідних узагальнень. В умовах сьогодення Український народ та увесь Західний світ бореться з рашиською чумою за збереження Української нації, держави та примноження демократичних цінностей. На передньому, у прямому сенсі цього слова, фронті цієї війни мужню стоять військовослужбовці Збройних Сил, Національної гвардії, Державної прикордонної служби та інших сили безпеки і оборони України. Як на лінії зіткнення, так і в тилу їм допомагають та забезпечують поліцейські послуги інші працівники МВС України.

Іншими словами, функції МВС України після початку повномасштабного російського терористичного вторгнення суттєво розширились. Все це вплинуло на фактичний зміст адміністративно-правових відносин взаємодії поліцейських, військовослужбовців інших посадових осіб та працівників МВС України з громадянами та іншими приватними особами. Що невідворотно й об'єктивно призвело до зміни доповнення та розширення фактичного змісту адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України. Виявленню тенденцій, їхньому критичному аналізу, узагальненню та формуванню новітніх висновків у цій сфері буде присвячена стаття.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблеми змісту адміністративно-правових відносин щодо забезпечення організації та діяльності МВС України звертались вчені правники О. Бандурка, В. Басс, С. Берlach, О. Баклан, В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Дніпров, С. Домусчі, А. Іванишук, Р. Іерінг, В. Колпаков, Я Кондратьєв, С. Константінов, С. Короед, М. Корнієнко, Д. Лазарєв, Є. Мойсєєв. В. Олефір, І. В. Опришко, Підберезних, Ю. Римаренко, С. Стеценко, І Ткаченко, В. Шкарупа та ін.

Проте, безпосередньо суспільні відносини сфери предмету нашої роботи вони не аналізували. Їх наукові пошуки були зосереджені на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Виклад основних положень. Згідно із українським тлумачним словником зміст це те, про що говориться, розповідається де-небудь, те, що описується, зображується. Суть, внутрішня особливість чого-небудь. Певні властивості, характерні риси, які відрізняють дане явище, предмет від подібних явищ, предметів і т. ін. Розумна основа, мета, призначення чого-небудь [1]. Для нашого аналізу найбільш слушними є останні два розуміння енциклопедичної категорії змісту.

В філософії зміст і форма відображають об'єктивний світ, оскільки всі предмети, процеси і явища природи та суспільства мають їх у своїй складовій. Зміст – це сукупність елементів, процесів, зв'язків, які становлять даний предмет чи явище. Ця визначеність майже ідентична поняттю «сутність», і тісно пов'язана з ним. Проте сутність абстрактніша, ширша, ніж категорія «зміст». Нею визначають головний, вирішальний, глибинніший внутрішній зв'язок предметів, які становлять його основу. Поняття «зміст» дещо є вужчим [2]. Виходячи з антропологічного принципу у філософії права, який полягає в персоніфікації людиною (суб'єктом права) в абстрактній формі буття права у сфері його існування, що проявляється в міжсуб'єктних взаємодіях і належить до способу особистісного співбуття – зміст, це шляхи захисту засобами права людського життя і свободи, відповідно чим більше засоби права формалізовані й однозначні, максимально раціоналізовані тим більш ефективні [3].

Такі філософсько-правові засади в повному обсязі реалізовано в змісті адміністративно-правових відносин, які впливають через адміністративно-правові норми на поведінку суб'єктів та об'єктів публічного управління, через що між ними виникають сталі правові зв'язки публічно-владного характеру. Іншими словами, адміністративно-правова норма містить абстрактну конструкцію адміністративно-правового відношення. Така конструкція полягає в тому, що адміністративно-правова норма від імені держави визначає належну поведінку кожного зі своїх адресатів. Вона встановлює обов'язкові правила, за якими відбувається «спілкування». Зміст адміністративно-правових відносин – це сукупність суб'єктивних публічних прав (публічних правоможностей) та юридичних обов'язків суб'єктів адміністративного права, коли кожному суб'єктивному праву одного суб'єкта адміністративно-правових відносин відповідає (кореспондується) юридичний обов'язок іншого суб'єкта, і навпаки. Виходячи з того, що адміністративно-правові відносини є поєднанням фактичних суспільних відносин і адміністративно-правових норм, які надають фактичним суспільним відносинам адміністративно-правової форми, розрізняють фактичний і юридичний зміст адміністративно-правових відносин. Фактичний зміст адміністративно-правових відносин – це фактичні соціальні, економічні, культурні, політичні та інші відносини, які отримали через опосередкування адміністративно-правових норм свою юридичну форму [4].

В аналізованій нами сфері найбільш слушно фактичний зміст адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС характеризується загальними функціями та завдання органів внутрішніх справ. Під ними розуміють напрями діяльності органів внутрішніх справ у процесі вирішення поставлених перед ними завдань. Вони поділяються на три групи: основні, забезпечувальні та загального керівництва. До основних функцій органів внутрішніх справ належать такі: гарантування особистої безпеки громадян, захист їхніх прав, свобод і законних інтересів; забезпечення охорони громадського порядку; попередження, припинення злочинів та інших правопорушень; своєчасне виявлення, розкриття й розслідування злочинів та розшук осіб, що їх скоїли; забезпечення дорожнього руху; захист власності від злочинних посягань; виконання кримінальних покарань та адміністративних стягнень; участь у наданні соціальної та правової допомоги громадянам і сприяння в межах компетенції державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків. Функції органів внутрішніх справ забезпечення мають внутрішній характер і спрямовані на забезпечення ефективної діяльності органів внутрішніх справ. До них належать матеріально-технічне постачання, фінансове забезпечення, забезпечення здорових умов праці співробітників зазначених

органів тощо. Функції загального керівництва мають на меті забезпечення ефективності в управлінні органами системи МВС України в процесі забезпечення громадського порядку та боротьби зі злочинністю в державі [5].

Найбільш слушно основні функції поліції, як головного відокремленого підрозділу тебе з України, розкриті в Декларації про поліцію Ради Європи. Згідно з якою, поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки щодо захисту своїх співгромадян та суспільства від насильства, пограбування та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом. Поліцейський повинен діяти чесно, неупереджено та з почуттям власної гідності. Зокрема, він має утримуватися від усіх проявів корупції та рішуче протидіяти їм. Тортури та інші форми негуманного чи принижуючого поводження або покарання забороняються за будь-яких обставин. Співробітник поліції не повинен коритися чи виконувати будь-який наказ чи інструкцію, що наказують подібні заходи. Поліцейський повинен виконувати вказівки, видані належним чином його вищим начальником, але він повинен утримуватися від виконання вказівок, якщо йому відомо або має бути відомо про те, що вони є незаконними. Поліцейський має протидіяти фактам порушення закону. Поліцейський не повинен сприяти у розшуку, арешті, охороні чи конвоюванні осіб, які, не будучи підозрюваними у вчиненні незаконних дій, проте розшукуються, затримуються чи переслідуються у зв'язку з їхньою расовою, релігійною чи політичною приналежністю. При виконанні своїх обов'язків поліцейський повинен діяти рішуче для досягнення мети, передбаченої або допущеної законом, але застосовувати силу тільки в разумних межах. Поліцейський, який виконує положення аналізованої Декларації, має право на активну моральну та фізичну підтримку суспільства, якому він служить [6].

Юридичний зміст адміністративно-правових відносин – це взаємозв'язок зафіксованих в адміністративному праві суб'єктивних прав та юридичних обов'язків учасників адміністративно-правових відносин. Кожному суб'єктивному праву, зафіксованому в адміністративно-правовій нормі права, відповідає певний юридичний обов'язок, і навпаки [4]. На слушну думку, О. Баклан, взаємозв'язки між суб'єктами та об'єктами адміністративно-правових відносин є одним з основних елементів цих відносин, що є комплексом дій (утримання від певних дій) компетентних органів публічного управління, завдяки яким здійснюється регулюючий вплив на правове становище об'єктів правового регулювання, а також зворотній вплив об'єктів правового регулювання до керуючих (регулюючих) суб'єктів, що має на меті задоволення законних інтересів керованих об'єктів [7].

В інших наших наукових працях ми довели, що адміністративно-правові відноси забезпечення організації та діяльності МВС України – це об'єктивно існуючі в Українському суспільстві відносини щодо створення належних умов для ефективного функціонування органів внутрішніх справ, їх посадових осіб, щодо публічного забезпечення прав і свобод громадян та публічного правопорядку, вони врегульовані нормами адміністративного права, зовнішнім виразом якого є широка система законодавства. Вони забезпечують регулюванням та охороною життєвих важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від різних внутрішніх загроз адміністративно-сервісного та правоохоронного характеру.

Суб'єктивне право – це передбачені для уповноваженої особи вид і міра можливої або дозволеної поведінки, забезпечені відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб. В адміністративному праві нас цікавить не просто суб'єктивне право, а суб'єктивне публічне прав. Коли, суб'єкти публічної адміністрації (працівник, поліції, військовослужбовець національної гвардії України, державної прикордонної служби України, працівник служби цивільного захисту) зобов'язані забезпечувати та (або) сприяти реалізації прав і свобод громадян, а з іншого – громадянин у разі порушення його конституційних гарантій має право звертатися зі скаргою чи позовом до суду на дії органів публічної влади або до управлінських органів у порядку ієрархічної вертикалі. Публічне суб'єктивне право – складне явище, що включає в себе низку таких повноважень. Право невіддільних осіб вимагати від працівників МВС України здійснення юридичних дій, спрямованих на захист їх прав. Наприклад здійснювати евакуацію громадян з лінії бойового зіткнення з метою збереження їх життя здоров'я; право вимагати від іншої сторони виконання обов'язку, тобто право на чужі дії, наприклад, громадянин України мають право вимагати від виконавчої влади захистити їх від російських терористів [8]. Право ввести в дію апарат примусу держави проти зобов'язаної особи, тобто право на примусове виконання обов'язку. Наприклад, на початку повномасштабного вторгнення російських терористів в Україну вісімнадцятирічні військовослужбовці Національної гвардії України знищили чотири танки під Харковом. Тим самим внесли вагомий внесок в оборону м. Харків, збереження життя і здоров'я жителів

регіонального центру Слобожанщини [9]. Можливість користуватись на основі цього права певними соціальними публічними благами [10].

Юридичний обов'язок – це передбачені для зобов'язаної особи та забезпечені можливість державного примусу вид і міра необхідної поведінки, які потрібно виконувати в інтересах уповноваженої особи, що має відповідні публічні суб'єктивні права. Юридичний обов'язок налічує чотири основні компоненти [4].

Необхідність здійснювати певні дії чи утримуватися від них. Наприклад на аварійно-рятувальну службу службу цивільного захисту МВС України покладається проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення. Виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій і щодо захисту від них населення і територій. Захист навколишнього природного середовища та локалізація зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф. Пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної, допомоги особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці події та під час евакуації до лікувальних закладів. Ліквідація особливо небезпечних проявів надзвичайних ситуацій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів. Контроль за готовністю об'єктів і територій, що ними обслуговуються, до проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [13].

Необхідність відреагувати на законні вимоги уповноваженого суб'єкта. Наприклад, органи, підрозділи, військовослужбовці, а також працівники Державної прикордонної служби України мають право, перевіряти в осіб, які прямують через державний кордон України, документи на право в'їзду в Україну або виїзду з України, робити в них відповідні відмітки і у випадках, передбачених законодавством, тимчасово їх затримувати або вилучати. З'ясовувати підстави перетинання державного кордону України, в'їзду на тимчасово окуповану територію або виїзду з неї. Вимагати від фізичних осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Державної прикордонної служби України. Розглядати справи про правопорушення, накладати стягнення або передавати матеріали про правопорушення на розгляд інших уповноважених органів виконавчої влади або судів. Здійснювати адміністративне затримання осіб, які незаконно перетнули державний кордон. Тримати осіб, затриманих в адміністративному порядку, в спеціально обладнаних для цих цілей приміщеннях [12].

Необхідність нести відповідальність за невиконання цих вимог [4], зокрема у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону, а також з урахуванням бойового імунітету, визначеного Законом України «Про оборону України [13].

Висновки/Отже, змістом адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України є по-перше, розумна природна основа, об'єктивна мета (завдання та функції) існування МВС України в державній та правовій системі центральних органів виконавчої влади – формальний зміст. По-друге, характерні риси, у формі адміністративних обов'язків та адміністративних прав безпосередньо МВС України, відокремлених підрозділів, органів, підрозділів, поліцейських, інших посадових осіб, військовослужбовців та працівників, коли кожному їх адміністративному обов'язку законодавство кореспондує суб'єктивне право приватних осіб. Або навпаки (у більшості випадків одночасно) коли юридичному обов'язку приватної особи кореспондується адміністративне право владного суб'єкта МВС України вимагати від першого контрагента адміністративно-правових відносин здійснити певні дії чи в обов'язковому порядку утриматися від певних з них – юридичний зміст. Фактичний зміст адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС характеризується загальними функціями та завдання органів внутрішніх справ, напрями діяльності органів внутрішніх справ у процесі вирішення поставлених перед ними завдань.

Перехід від фактичного до юридичного змісту адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України здійснюється на основі реалізації норм адміністративного права, які встановлені діючим законодавством. При цьому підкреслюється, що чим більше позитивістське законодавство буде відображати об'єктивну потребу Українського народу при реалізації внутрішніх, зокрема правоохоронної функції держави, врегулювання органічної взаємодії поліції та громадян, формалізації й однозначно, максимального раціоналізму в нормах засобів захисту прав та свобод громадян, тим більш ефективною буде адміністративно-правова (адміністративно-сервісна та адміністративно-превентивна) та кримінально-правова

(правоохоронна) діяльність МВС України. Основою яких є те, що поліцейський, військовослужбовець, або інша посадова особа МВС України повинена виконувати покладені на них законом обов'язки щодо захисту своїх співгромадян та суспільства від насильства, пограбування та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом, діючи чесно, неупереджено та з почуттям власної гідності.

Доведено, що в юридичному зміст адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України приватні особи мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки. Які визначаються негативно, у відповідності до першої формули правового регулювання, що їм дозволено усе крім того що прямо заборонено законом. На відміну від них поліцейським, військовослужбовцям та інші посадові особи МВС України мають визначенні законодавством чіткі й однозначні адміністративні обов'язками та у межах необхідних для їх виконання наділяються правотворчими органами адміністративними та іншими публічно-правовими правами, наприклад щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Зміст. Словник української мови: в 11 томах. Том 3, 1972. С. 624. 2020. <http://sum.in.ua/s/zmist>
2. Зміст і форма. Щерба С., Заглада О. Філософія : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2004. 2016 с. https://pidru4niki.com/14491114/filosofiya/zmist_forma
3. Кравченко А. Антропологічний принцип у філософії права : автореферат дисертації кандидата юридичних наук : 12.00.12. Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 18 с.
4. Адміністративно-правові відносини. Адміністративне право України : підручник / Галуцько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванишук А. А., Короєд С. О. Херсон : ХМД, 2013. Т. 1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс. С. 66–72.
5. Органи внутрішніх справ України. Судові та правоохоронні органи України / за заг. ред. В. Опришка, Ф. Шульженка. Київ : КНЕУ, 2003. <https://buklib.net/books/29384/>
6. Декларація про поліцію (1979р.). *Ліга Закон*. 2021. <https://ips.ligazakon.net/document/MU79314>
7. Баклан О. Про поняття, різновиди та структуру адміністративно-правових відносин. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* № 14. 2018. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25953/1/O_Baklan_VDP_14_2018_FPMV.pdf
8. Примусова евакуація: з небезпечних громад на Запоріжжі вивезли шість родин із дітьми. *UKRINFORM*. 2023. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3757248-primusova-evakuacia-z-nebezpecnih-gromad-na-zaporozzi-vivezli-sist-rodin-iz-ditmi.htm>
9. Шевченко Ю. Під Харковом 18-річні строківники Національної гвардії України знищили 4 ворожих танки. *TCH*. 2022. <https://tsn.ua/ukrayina/pid-harkovom-18-richni-strokoviki-ngu-znischili-4-vorozhiv-tanki-1986424.html>
10. Статус члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України. 2023. <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0>
11. Кодекс цивільного захисту України. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 34–35. Ст. 458.
12. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.
13. Про Національну поліцію. Закон України 2 липня 2015 р. № 580-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379.